મુંબઈમાં જાગેલું દીન.

અથવા

મુસલમાનોએ પારસીઓપર મચાવેલું હુલ્લડ

ભાગ પેહેલો.

સુભેચ્છક સ્વદેસિઓને સારૂ.

છંદ, હોરી, ગરબી અને બીજા રાગમાં રચ્યું.

મુંબઈ:

પારસી પ્રિંટીંગ પ્રેસમાં પાલનજી નસરવાંનજી

ખંબાતાએ છાપ્યું

નં. ૪૨૫ ખારા કુવા રોડ ચોકસી બજાર

૧૮૭૪

કીંમત બે આના.

મુંબઈમાં જાગેલું દીન.

અથવા

મુસલમાનોએ પારસીઓપર મચાવેલું હુલ્લડ.

ભાગ પેહેલો.

શુભેચ્છક સ્વદેશિઓને શારૂ.

છંદ, હોરી, ગરબી અને બીજા રાગમાં રચ્યું.

મુંબઈ:

પારસી પ્રિંટીંગ પ્રેસમાં પાલનજી નશરવાનજી

ખંબાતાએ છાપ્યું

નં. ૪૨૫ ખારા કુવા રોડ ચોકસી બજાર

૧૮૭૪

કીમત બે આના.

હુલ્લડની શરૂઆત

લાવણી

(લાલ તારેને મારે બાળ પણાની માયા,
આપ્રીત લગાડી કેમ વેગળા થાયા—એ રાગ)

દિન જાગ્યું મુંબઈ શેહેર કહું આવારે,
તે જન શું સમજી લાગુ થશે ખાવારે. ટેક.
સન અઢાર ચું આતેર તણી બલીહારી,
ફેબ્રુ તારીખ તેરમી ધણી મત વારી,
શું કારણ જાગ્યું દીન કહું છું ભાઇ,
ચરચા કરી મુસલમાન ધર્મની આંહી;
ચરચાકરનારો એક પારશી નામે,
રૂસતમ હોરમજી એ કર્યું શું કામે. દીન. ૧.
મહમદ પેગંબર મુસલમાનનો જે છે,
જેનીજીંદગાની તણો હેવાલો એ છે;
તેનું એક પૂસ્તક બહાર છપાવી પાડ્યું,
જેણે રૂસ્તમજી નામ એક શું કાડ્યું;
રૂસ્તમજીએ અંગરેજી પરથી કરીયું,
૨. રૂસ્તમજીએ આફતનું કંઇ ધરિયું. દીન. ૨.
પા મહસે પરે ગણી આ[illegible]તું

કેઈ હશે નવીન મહિ જોન લગાડી લખીયા,
સાચાપરથી શું ? અંદર જુઠા ઘડીયા;
અંગરેજી પરથી કર્યું ટ્રાન્સલેશન,
અંગરેજી લખનાર સ્કોટીશ નેશન;
ત્યારે તો મુસલમાન નહીં કંઈ વદીઆ,
શું કારણ મુસલમાન થયા અહીં રદીઆ. દીન. ૩
સાચામાં જુઠું કદી નહીં ભેળવાએ,
જો મેલવાએ તો ખરે આગ સળગાએ;
સાચું એ પુસ્તક હોત બરાબર જ્યારે,
નહીં થાતે મુંબાઈ શેહેર અધડો ત્યારે;
રૂરતગજી મું તો છાપ છપાની ચડીઓ,
હીંદુ અંગ્રેજ પારશી મુસલને નડીઓ. દીન. ૪.
મુસલમાનના ધરમ તણી કરી ચરચા,
શુ સેવા તે આ કરી કપાલે અરચા;
સન અઢાર એકાવન હતો જેવારે,
આવુ હુલડ તવ મચ્યું હતું તેવારે;
તે લખ્યા દીલગીરી ઘણોછું બાધ,
રાંકડીઆ પારશી રહયા માર ખુબ ખાઈ. દીન. ૫.
ઉપલી ચીતાને થયા કંઈ દીન આગ્રા,
તે શૌ જાણે દીન રાય રંકને રાજા;
કેવતમાં શીના રેવાન બાંધી પુછરડી,
જોહયા વિનાં કેમ રહે ઓધી કુકડી;

ઊંટ મરવા જયારે થાએ, જુવે મારવાડ;
ધોધાએ વાધરી હસ્ત અરે ધારવાડ. દીન. ૬.
જે કુમતી હોએ તે કપટ તણી ગત જાણે;
જે ભોલા હોએ તે મંન તણે નહી આણે;
આ જગમાં એવા હશે અરે જંન કોઈ,
પાછલ પસતાઇ રહે શીર જઈ રોઇ;
એક બીજાનો શત્રુ તેતો થાએ,
તો કેમ કરીને તેનાથી રહેવાએ. દીન. ૭.

દોહરા.

તેવી રીત અહીં થયું, મુંબઈ પેઠ મઝાર;
જાણે જન ધોબી ઘણા, આટકી કોલી લવાર. ૧.
રણ શુરા રણમાં ચઢે, થાએ હાહા કાર;
ફિરકીઆંગી કરીને પડે, મરે મારામાર. ૨.
તેમજ તારીખ તેરમી, ફેબ્રુવારી માસ;
સવંત અઢાર ચુંઓતેર, મુંબઇ નાસાનાસ. ૩.
સવંત ઓગણી વીસના, માહાવદ એકાદસ[1];
શીનશાહી પાંસમો, છવિસ રોજે જસ. ૪.
સુક્રવાર તે દીન હતો, મૂસલમાનનો નેક,

---

[1] અગીઆરસ

પારસીપર તુટી પડ્યા, જાણી લોધ છેક. ૫.
મુસલમાન ભેગા થઇ, મનમાં આણ્યું એક;
ધર્મ વિરૂધ (વી) ચરચા કરે, તેમ મારો છેક. ૬.
તેથી તેનામાં થઇ, મોટી કંઇ તકરાર;
શ્રીમંત જન કોઇ કહે, ફરશો ન મારામાર. ૭.

મુસલમાનોની મીટીંગ.

કુંડળીઓ છંદ.

મુસલમાન નક્કી કરે, સભા ઠરાવો આજ
સંપ કરો સૌ જન મળી, ત્યારે રહેશે લાજ
ત્યારે રહેશે લાજ, સભા કરવા જગ્ય સોધી
મોંયખ્ખલાની વિચ, જગા મહમદની નોંધી
મહમદ ઇબ્રાએલ, વળી જોયા જગ કુળ
સભા મહી શે જાય, જે છે સઘળા મુસલ. ૧.

૨

સભામહી ગ્રહસ્થો ઘણા, જે છે તે હુંશિઆર
લખવા મત તેનું ધર, નામ સહીત નિર્ધાર
નામ સહીત નિર્ધાર, કાજી અબદુલ લતીફ

કમરૂદીન તાહએબ, તથા મુનશી અલીર
એવિનાં તણી ખુબ, હળી મળી ઠોકે ખભા[૨]
વાહ ત્રાહ રે વાહ, ભલી કહીએ આ સભા[૩] ૩.
મઆસદ સૌએ મળી, ધાર્યું મનમાં એક
કોઇ તરેનો આ પણે, ન કરવો ઝઘડો છેક
ન કર્વો ઝઘડો છેક, સમજી બેસી રહેવું
ઉદા કરે શિર પર, તે માથે લેઇ લેવું
પણ સમજ્યા નહીં કોઇ, આખર મેહેલી મભા
કરી ખરાબી ઘણી, વાહજન બેઠયા સભા. ૩.

શુકરવારનું હુલ્લડ

કુંડળીઓ છ.દ.

૪

બારકોટમાં જાગીયું, મુસલમાનનું દીન[૧]
જુમા જે કહેવાય તે, મસીદમાંહી દીન
મસીદમાહીં દીન, વાર શુકર કહેવાએ;
બાર વાગતાં થયું; હુલડ સઘળું જોવાએ.
[illegible]આં સમજી દીન, પડયા તુટી શું સાર

અરે પારસી જન, તમુ પામ્યા આહીં ખાર. ૧૧

રોસાવ્રત.

આસો માસે ફેર, જાગ્યો મુંબાઈ શેહેર;
મુસલમાનનું દીન, જોવાને શું લેહેર; ૧
પોલીસ જાણે પેહેલ. કંઇ થાશે તોફાન;
ત્યારે શું કારણે, ધર્યું એણે નહીં કાન. ૨
પોલીસ કમીશનર, સૌટર જે કેહેવાએ;
થયો તવ આહાકાર, ત્યારે (તે) આહીં કહિ પાએ. ૩
પારસી જનને મન, પ્રથમ ખાતર કંઇ હુતી;
તે સઘળી થઇ વ્યર્થ, અણવિશ્વાસે સુતી. ૪
મસીદમાંહીજ અંન, હતા મૂસલમાનો તે;
શિખ્ય દેઇ નહીં હથી, કાજી જે થાણો તે. ૫
કાજીની નહીં શિખ્ય, માની તેણે તહીંઆં
મસીદથી નિકળી, પાએખુનો છેજ હીંઆ. ૬
કરે શબ્દ પોકાર, અણઘટતા કંઇ એવા;
તેસી મ્હોસા મહીં, કંસારવાડે કહેવા. ૭
એક એકની સાથ, બાઝી ખેલંતા ચાલે;
શું કહે આજે રાજ, ફીકર વીન એ તો માલે. ૮

દોહરો.

મસીદમાંથી આવતાં, મળયો કાનસટેબલ;
જેનો કોપ માએ નહી, તે આકુળ વિકળ. ૧

ચોપાઈ.

ફરામજીને માર્યો માર, ઘર તેના આગળ આ વાર;
સોટા મારી મુકી ધાય, દેખી પોલીસ આવી થાએ, ૧
આ તવ દેખી હરખે કોણ, પારસીઓનો કાઢે ઘાણ;
ફરામજી અંગે છે શુદ્ધ, જેની સુંદર જોવા બુધ. ૨
રહી નહીં સરદારોની લાજ, ફરામજીને દેખી આજ;
તેના ઘરને કર્યું નુંકસાન, નહીં તવ તેનુ કાંઈ માન ૩
ભલો બીચારો પારસી એહ, મુસલ હસ્તે આવ્યો તેહ;
પોલીસ એકદમ આવી પડી, મુસલમાનને તે તો નડી. ૪
દેખી પકડી ઝાલે જેમ, ગયા છાનામાના તેમ;
પકડાએ લાકડીઆ કેદ, મુકે નહીં પારસીનો એદ. ૫
ત્યાર પછી તો મોટુ થયું, તે દેખીને હઈયું ગયું;
તેનો કહુછું નીચે સાર, માંડીને સઘળો વિસ્તાર. ૬

અલાઈ બાગ આગળ થએલી નુકસાની.

રાગ ઓખાહરણ

મુંબઈ માંહી અલાઈ બાગ, તે તો જાણે બાગો નાગ;
હોરી માંહી ઊડે ગુલાલ, અહીં ઉડે સોટા તાલ. ૧
એજ પ્રમાણે દવાખાનું, પેસતનજી મંચેરજીનું;
તેમાં પેસી મુસલમાન, જેને કાંઈ જરા નહીં ભાન. ૨
મારો મારો મુએ એમ બોલે, સોટા સાટા મારી દ્વાર ખોલે,
દવાખાનું તોડી કરીયું, પારસીએ મન નહીં ધરીયું. ૩
હાય હાય કરીને પોકારે, જાણ થાએ અર સરકારે;
દવાખાનામાં જે જે માણસો, દેખી ફોડે મુસલ માણસો; ૪
જે રણમાં રણ દેખી ચઢતા, સરકારથી તે નહીં ડરતા;
અરે રૂસ્તમજી તેં શું કરીયું, પારસીએ મન માંહી ધરીયું. ૫
આડો આદે તે જન પડશે, ત્યારે કોઈ નહીં કાને ધરશે; ૬
રૂસ્તમજી મુકી પેટ, ગયા દમણ ઉતાર ડેઠ.
તેનો શું જ થયો હેવાલ, તેની હજુ મળી નહીં ભાળ;
એવું સાંભળીયું જન દંત, પારસીના ન છોડે વંત. ૭
પછી પુસ્તકખાનું પેખી, જોઈ સઘળું ફેંક્યું દેખી;
તેના ઘરને કર્યું નુકસાન, પાણી પીવા ખાવા નહીં મું

જેની સ્ત્રીઓના કાળજાં ખુસીઆં, તેના હજુ સુધી
નહીં ઠરીઆં;
પારસી એજે ચરચા કીધી, મુસલમાનની સિક્ષા લીધી. ૯
પોલીસ શું ખીચારી કરશે, ઉપરી મત શું નહીં ધરશે;
સરકાર ખીચારી છે મોટી, જેની જગમાં મળે નહીં
જોટી. ૧૦
આ વખત ક્યાંથી આવ્યો, મુસલમાનને ક્યાં લાગ ફાવ્યો;
મુસલમાનને વિચાર હોત, લકડી રૂસ્તમજી સોત. ૧૧
આંધી સરકારને આવ્યો હોત, સૌ પારસી દુખી ન હોત;
કંઈ ભુલ્યાછે પારસી જન, તેમ ભુલ્યાછે મુસલમાન. ૧૨
કોઈને મારે ધીબધબાકે, કોઈના મુખ તોડે લપડાકે;
કોઈએ ખાવો મુકીનો માર, થયો પેસ્તનજી લાચાર. ૧૩
દેખી દયા શું નહીં ઉપજે, જયારે થાએ આવી રમુજે;
સોના રૂપાનું જે કાંઈ દીઠું મુસલમાનને લાગે મીઠું ૧૪
કોઈએ ચોર્યાં ખરા દાગીનારે, હીરા જડીત કંઈ નગીનારે;
જેમ પોલીસ મારે માર, મુસલમાનને મળે તાળ. ૧૫
આવુ વાંચ્યું પત્રો છાપાંમાં, કંઈ કંઈ ખીના તે તે તણામાં;
ઘણુ લખીએતો મોટુ થાએ, અગાઈઆગ ઝપડો થાએ. ૧૬
જીજીભાઈ ધનજીભાઈ કહેવાય, ખાટલી વાળા નામે
ઓળખાય;
તેના ઘરમાં કરયું તોફાન, ઘણા જનની લીધી જાન. ૧૭
પો પાડોસી હીંદુઓએ, તેણે ખચાવ કીધો જેઓએ;

ત્રણ હજાર રૂપીઆનું લીધું, એવી આમ જીત નુકશાન
કીધું. ૧૮

પછી પથર માર ચલાવ્યો, આસપાસ માંહી કહેવાયો;
તહીંથી જે જે મુસલમાન નાઠા, તે તો સઘળા ગયા
સામટા. ૧૯

કપાવાળાની જહીં અગીઆરી, છે પારસીની કાંઈ હોશીઆરી;
તહીં બીજુ ટોળુ જઈ લાગ્યું, મીસ્ટર સાહેબનું મન
ભાગ્યું. ૨૦

તહીંથી હુમલ જન અટકાવ્યા, સરકારે સંદેસા આપ્યા;
તહીં તોફાન કરીયું મોટું, કહ્યું સાચું નહીં કેણ ખોટું ૨૧
ટોળે ટોળાં રસ્તે અથડાએ, ખુન દેખી જનો ગભરાએ;
મુસલમાન મારે પારસીને, પારસી મારે તહાંસી નાસીને. ૨૨
તહીં સેકડો મુસલમાન સીદી, ભારે બંદગી સઘળી
નેમ કીધી;

ગોપાલ નાનાની દુકાન લુટી, માંહે રાખી ન એક મુઠી. ૨૩
છબીઓના કડકા કીધા, જેને ફાવ્યા તેમ તેને લીધા;
પીઠાં તણા નાસજ કીધા, પોલીસે તે મારતા લીધા. ૨૪
પોલીસ ઘણી ગભરાએ, કારણ અહીં તહીં તોફાન થાએ;
એક સમે બીજું ઊભું થાએ, બીજુ અંહી તહીં નાસી
જાએ. ૨૫

પારસીઓને જખમ કીધા, તેને હાસપીટાલ મહીં લીધા

મારા મારીમાં પડાણુ જબરા, નહીં આરમ તેથી નપ
ડ્યા. ૨૬

એવું મુસલમાનોએ કીધું, છાપાવાળાએ પત્રે લીધું;
પછી ખેત વાડી મહીં પેઠા, તેતો પારસીઓએ સઊ વે
ઠ્યા. ૨૭

વાળી તલાવપર જઈ અડીઆ, કોઈ કોઈ પારસીને નડીઆ;
બાર ઊપર ચાર તો વાગ્યા, ખીડી બજાર મહીં જાગ્યાં.૨૮

બંમનજીની અગીઆરી આવી, તહીં ધડવાડ કેવી મચાવી
ખેતવાડી તણાં ઘર લુટ્યાં, મારા મારીમાં માથાં ફુટ્યાં.
૨૯

તેહીથી હટ્યા મુસલમાન જ્યારે, શુક્રવારની સાંજ થઈ ત્યારે;
મારા મારીમાં જે હાથ આવ્યા, કેદી એકસો છાસટલાવ્યા
૩૦

આ પરમાણે પોલીસે કીધું, મીસતર સાઊટરનું કામ સીધું;
મીસતર સાઊટર જેવા સુધરેલ, તેનામાં બનીઓ આ ખેલ,
૩૧

તેના રાજની પ્રજા જેહ, સુખ પામે જરા નહીં તેહ;
ધર્મ તણાં મકાનો ભાગ્યાં, પારસીના મનડાં જાગ્યાં ડર
પછી જેવાત થઈ તે કહીએ, પારસી સેઠીઆ સાથ લઈએ;
જોવા ગયા (જે) થયું નુકસાન, જોયા નજરે એજ
મકાન. ૩૩

પારસી સ્ત્રીઓ રડતી દીઠી, કુને આ વાત લાગે મીઠી;

જોઇ રદય સોના કંપે, મુસલમાન જરા નહીં જંપે. ૩૪

પેટનું બળતું ગામ લગાડે, એકઠા જન થઇને બગાડે:
હાહાકાર થયો ઘણો અહીંઆં, પંમનજીની અગીઆરી
છે જહીઆં ૩૫

જોઇ કાળજડું જન બળતું, મુએ કહે ટોળું આ નટળતું;
મુંબઇનો જે એજીંગટંન, તેનુ ઉત્કૃષ્ટ છે ઘણું મનં
૩૬

સરકારથી રીજમિટ મળશે ત્યારે હુલડ જાગેલું ટળશે;
ગવરનરના હુકમથી થાશે, રીજમીટ સાથ લશ્કર જાશે.
૩૭

પોલાસ કમીસનરને મળશે, જોઇએ તેટલી મદત જડશે;
જે કોઈ ખાતું નરમ હોય જયારે, બીજાની માગે મદત
ત્યારે. ૩૮

તેનો વીચાર સરકાર કરશે, ભાઇઓ નહીં પસ્તાવું પડશે;
આજે દીને સનીવાર આવ્યો, થયું નુકશાન તેણે વધા
ર્યો. ૩૯

પારસીઓએ કરેલો ભમાવ.

દોહરા.

પારકોટને કોટમાં, એતીવારી[1] સાર;
જાંન બચાવા કારણે, સંપ કર્યો આચાર. ૧
સંપે સંપી નિકળ્યા, જોવા ફુલક બજાર;
રોતી દેખી પોતીકી[2], ભલી બચારી નાર. ૨
બેરામજી જીજીભાઈ, ને વળી નાનાભઈ;
જએ કોફડે આરકોટે, અલાહખાને ધાઈ. ૩
તેપી ઉપર દેખીયું, વળતી કર્યો વિચાર;
મળી આપણ સઘળા ચાલો, ગવરનરની પાસ. ૪

ગવરનર પાસે ગએલા પારસીઓ.

મનહર છંદ.

બેરામજી જીજીભાઈ, સાથે દીનશાજી પીટી.
સર જમસેદ, જીજીભાઈ ને કહેવાએ છે,
આનરેબલ સેઠ, મંગળદાસ નથુભાઈ,

---

1. એતવાડી. ૨ પોતકી જાતની.

[illegible]
અરજ કહેવાને મુખ, હળી મળી જાએ છે;
સલામ કરીને કહે, આતે રાજ આપનામાં,
વગર વાંકે, પ્રજા પારસીની મરી જાએછે;
મુસલમાને[1] મારી માર, ને લુટયાંજ ઘર બાર, ૧
અંદર પેશીને ચોર, ચોરી કરી ધાએ છે, ૨

પોલીસ કમીસનર, જાણીતો જે ચોર,
તેના હાથ નીચે આવું, ખુબ ઘણી થાય છે,
માટે આપ ધાનમાંજ, સઘળી પ્રજા તણી વાત,
વગર રખોડું અંત, ચીઠી વીઠી આવ્ય છે;
વળી માર મારે ખુબ, માને નહી પોલીસનું,
એકદમ તુટી પડી, વિદ્યુત[2] જણાય છે,
દયા નહીં તેને મન, કર ખુન મારી ઘાય, ૨
મુસલમાનીનું જુલમ, જબરૂં સોપાય છે. ૩

ગવર્નર[3] સરકાર, વદે મુખ તેને વળી,
ફીકર ન કરો જરા, રહેજો સંપ સંપી,
લશ્કર છે તૈયાર, તેના કાપીને બખી,
ખંધાખરત ચીક સાથ, જે છે ન કુસંપી;
ખુદી થઇ હેરાન એજ, ગયા જન જે તે તેહ,
પારસી તો સાંભળવા, રસ્તાજ ટંપ ટંપી,

૧. મુસલમ. ૨. વીજળી પેઠે. ૩. ગવરનર.

[illegible]
જેથી પારસીની પ્રજા, કોઈ [illegible] ના'વી ૩

૪

વળી મનીઆર [illegible], [illegible] તથા વાછા,
તેની પાસ [illegible] વાડીઆ [illegible] છે,
ફરેલ વાડીની પાસ, ફરામજી કામાજી,
તેના તો આતશ પર, થેણું જવા પામ્યું છે;
ટોળે મળ્યા પારસીઓ, બચાવ કરવા કાજ,
બંદોબસ્ત કરી એક, એ (ની) સાહેબ મહેર છે,
મુસલમાન સાથ ઘેડ, મળી ખેતવાડી જઈ,
પણ બંદોબસ્ત જોઈ અહીં તહીં જાય છે. ૪

દોહરા.

જતાતા બે ચોબેધ, આંટ્રેઈ જે દીઠ,
તેને માર્યો માર ખુબ, નાસે નાખી ચીસ. ૧
તહીં આગળ હાલ્યું [illegible] ત્યારે ચાલ્યા જાય;
આંટ્રેઈ [illegible], આગળ જઈ [illegible]. ૨

પારસીઓએ એજીંઅટંનની લીધેલી મુલાકાત.

છપો.

પેસ્તનજી ને વકીલ, કાવસજી એદલજી,
ડાકટર પેસવતજી, નસરવાન નવરોજી,
ફુળા વાળા દાદાભાઈ, તે પીતા પાલનજી,
રસ્તમજી ખંભાતી, તેના પીતા પેસ્તનજી,
તે સઘળા ટોળે મળી, એજીંગટંન જમાં જાય રે,
કહે મુએ સ્વજું થસે, તેના શું ઉપાએરે. ૧

દોહરો.

એજીંગટંન મુએ કહે, પોલીસ કમીસનર; ૧
તેના સ્વાધીન કરી, આપ્યું છે લસ્કર.

દાખલ થએલા માણસો.

ચોપાઈ.

સેઠી આદજી આદરજી એક, માણેકજી બેરામજી છેક;
મરણ પાંમ્યો દાદાભાઈ, આએદીત અમેદ[2] કેવાઈ ૧

---

૧ નવરોજી. રહે આમેદ.

સારે બાનુ પોકારી રોજ, હૈયાના મજેર તે રોજ;
સોટરપેર લખીઓ એક પત્ર, હુલડ થાયછે જ્યાં તત્ર; ૨
વહે કાનરટેબલ તે સુજ, પામ્યાં આખી રાતે દુખ;
એવું કહે પેરામહેડ જાણ, સરકાર આ દયું સુભેચ્છા. ૩
અમેણા ભાગી પારસી જન, જગ તુને સરકાર છે ધન
ફણ બીજે દીને શું થાય, હુલડના જન મંગળ ગાય. ૪
રાત સખીની જાએ એમ, નિંદ ન આવે તે જન તેમ;
સખી નિસાસા એ ગઇ, રૈયારની ચળા થઇ! ૫

મુસલમાનનું મરડુ અને હુલ્લડ.

હોરી.

ચાલ. સાંવરે અજી હું નહી આવે
મુસલમાને મડદુ બનાવ્યું. ટેક

બનાવ્યું જન ફુગ સારૂ જગાવ્યુ. મુસ. બના.
ચઢતે પોહોર રવીવાર દીન, એવું એક સુણાવ્યું;
મડદુ બનાવીને કાઢે મુસલમાન, પારસી મન જણાવ્યું;
કહાં ગયું તે તેં બીડાવ્યું. મુસલમાને મડદુ બનાવ્યું.
બના. ૧
પ્રથમ ઓળખાય મહી ટાકુ પોલીસ જોઈ તે આવ્યું;
થાયું કે મડદું કોઈ ન જાણે, જન કહે કહીયા એ આવ્યું

હાહાકાર જણાયું, મુસલમાને. બના. ૨
એકદમ મુકેશ્વરની આચાળ, મદદ તે દર્શાવ્યું;
સામાં દેખી પારસી જન ચાર, કુંદડ મુદ્ધ મચાવ્યું
પારસીએ (તે) કથળાવ્યું મુસલમાને. બના. ૩
સીદી જન મડદા મહી ઝાઝા, (બેબે) અરમર અર
વરસાવ્યું;
બાગ મહ્યો પારસીને જાવા, મુકેશ્વર સુધ આવું;
પ્રાણે એ ચાર અડકાવ્યું, મુસલમાને. બના. ૪
મુસલમાને ફરી કીકીઆરી, પોલીસે જઈ અટકાવ્યું,
મોટું કરમ પારસીનું તથી, હિંદુ મળીને હઠાવ્યું;
હીંદુઓએ જય દેવડાવ્યું, મુસલમાને. બના. ૫
હીંદુ મુસલમાન કોઈ નહી દીન, છાપે છાપ છપાવ્યું;
આતશ બેરામની શી ગતી થઇ, તે સૌ પત્રે લખાયું,
એમ કરી મડદુ વળાવ્યું મુસલમાને બના. ૬

૨

મુસલમાન તજીથી જાય, અલી સોનાપુર બાથી ધાય.
મુસ. ૮.૪
મુસલમાન હળી મળી સીદી, પોલીસ શું ? તહીં ગણાય,
મુસલમાન ઘણા કાંઇ સીદી, જેનું ન મન ધરાય;
ખરે એટલે કે હું બરાબર મુસલમાનનું ગયી સો
કોઈના હાથમાં એયને એકે, ડાંગ ના પાર ગણાય,

ત્રિશુળ જાણે પાધ સરીખા, ફરેશતાઊ જાય;
જેરા ક્રોધ તેનો ન માપ, મુસલમાનત. ગયી સો. ૨
પ્રથમ પારસી, સો જાણતાતા, બાહેર નહી નિસરાય;
ગડદુ પારસીઓએ ખાણ્યુ, સોફાન (તેથી) મોટુ થાય;
જુતી તેથી ન બુઝાય, મુસલમાનત. ગયી સો. ૩
આવતા ભિગરીએ ખુબ બીજ્યુ, રસ્તપુર મંગળ થાય;
સીજસીય નંબર લીમસી આવી, સોટર સાથે જણાય;
પીંજા ફ્રાનસેટ્ટેમ સાથ મુસલમાનત. ગયી સો. ૪
મારામારી આહી મોટી ચાલી, મીફૂળ શીર ફૂટાય;
આભલા, ફરી ધરતીપર પડતા, કોઈ કરે હાય હાય;
મર્દુ પીંડ અહી છબકાય, મુસલમાનત. ગયી સો. ૫
સાખંડ હસ્ત ધરેલછે પારસી, માઈ ત સીધીને ધાય;
વાંકડી મુછના મુસલમાન, તે લાલચોળ જણાય;
મરે ધરતી એ સમાય, મુસલમાનત. ગયી સો. ૬

રાજીઓ

આમી રૂડી અજવાળી શ્રી રાતરે, મરષા બોલ્યો મધરાતનો
એ ચાલ.

હાય વાગીરે મુઆ મંદીરાન લાગીયા
પારસીઓ ફરેર વીઆ આપ પીને જુધ લાગીયું;
સોનાપુરની ગલી ન ફર્યા, તહીં વધે પારસી ઘણું;

અન્યો અન્ય કરેરે વીચાર, એજીગટનમાં શું મણું;
લશ્કરની ટુકડી ધાણી, જેના રંગીલા છે સરદાર;
રંગ જેણે આડી રાખીઓ, રાખે રંગ ધાર તરવાર.

મુંબઇમાં. પારસી. ૧

પોલીસ જન ધાએલ થયું, સીદી ઘણું કરેરે તોફાંન;
મોતી તળાવ ઊપર કુટી લીધા કોન્સટેબલ બે જાન.

મુંબઇમાં. પારસી. ૨

બીડી બજારનાં રસ્તાપર, ચૌકમીટે ઊભી તરેહવાર;
અસંખ્ય જન જોવા મળ્યા, જોઇ કરે મનમાં વીચાર.

મુંબઇમાં. પારસી ૩

એજ પ્રમાણે ઉભી રહી, તે છે કોન્સટેબલની સાથ;
પુરતો બંદોબસ્તરે થવા, થાયે હજુ દીન તે રાત.

મુંબઇમાં. પારસી. ૪

અષ્ટ ત્રા ઉંડી એક કોટમાં, તોફાનીઆ, આવે આણી પેર;
ધભરાટ પોલીસને થયો, ધામ ધુમ મચી રહી શોર.

મુંબઇમાં. પારસી. ૫

ખત્રો મહીં એવુ આવીયુ, બ્રીટીશ આ, રાજ જે કેહેવાએ;
પોલીસનો નહી દેખીઓ, બંદોબસ્ત નજરે જોવાય.

મુંબઇમા પારસી. ૬

દીલગીરી થઇ બખીએ અમો, પથ્થો મહી પડી એ છાપ;
તોડ ફોડ લુંટ ઘણી, લાગે નવ સરકારની ધાક.

મુંબઇમાં પારસી. ૭

લસ્કરની મદદ અને તેનો દેખાવ.

ગરબી.

રાગ. સાર સ રરે વડોદરા શેહેર, મુબઇ અલબેલી.

જોઇ જોઇ લશ્કરની બાહાર, મુંબઇ શેહેર મહી;
ઘણી ઘણીરે તે તરેહવાર, નજરે જોઇ સહી.
વીસમી રીજમીટ કહેવાય, આવી મદદ તે વારરે;
ગન છર બંદુકસાથે કરમા શસ્ત્ર તે હથીઆર 1
મદદ આવી પેલી મળી હોત ઝઘડો ન થાત ખજારરે;
પ્રજા તણા ખુન ચોટા જોઇ, દીલગીરી જન આવાર.
મુબઇ. ૨
બારકોટ મહી છે સીધી, ખલાસી તે કઇ ઝાઝારે;
માત તાણું તે ટોળુ આવુ, તે તો રહ્યા છે સાજ.
મુબઇ. ૩
એજટ લખે વળી એક વાત, પરમે દીન તે આવ્યુ રે;
જમાન ખાનામાં જોઇ વસીયુ, હળી મળી દીન વરસાવ્યુ
મુબઇ. ૪
માટે સરદારને લખ્યું છે એજટ, બંધ કરો ઉતરતા રે;
ઉતર્યા તેને સોપી એથી, કાઢો તે જન નડતા.
મુબઇ. ૫
શ્રવણ કરે સરદાર ખરરે મુખ, રીજમીટ બીજી તડાવીર

તેમ તેડાવી પુનેથી તે તહીં, સુખી નહી છેડાવો.

મુંબઈ. ૬

રાત દીવસ રહેનારાંઓ રોજમીટ, ફરતી ફરે તે બજારરે.

સૌ મળીને સંખ્યા થઈ મોટી, ગણતાં એક હજાર.

મુંબઈ. ૭

પોલીસને દુખ મોટું આવ્યું, આવ્યું હાકીમ કેહરે;

ફેકોલ્ટર સ્કુલ મહીં, નહીં જાએ, ઊપરી જેના તેહ.

મુંબઈ. ૮

શોમવારે શું થાસે તે, લખીએ પત્રો મહીં થારે;

રવીવાર દીન વીત્યો ભારી, રોજમીટ મારી જહીંથી.

મુંબઈ. ૯

ભુજંગી છંદ.

કહું એક હાજી મરણો નીયમ જાંત,
ન આવ્યો હજી તર્ક એ જંત વંત,
થયો સ્વર્ગ વાસી લખે પત્ર માહીં.
થયું હીત ત્યારે લખે પત્ર જ્યાંહીં,
અરેરે અરેરે અરેરે અરેરે
ખરે આંશુ જાયે ખરેરે ખરેરે;
મર્યા જાય તેની ખુશાલાસ ભાઈ,

પઢે મુખ્ય કુરાન [illegible] હાજી સાંઈ. ૨
પિતા નામ આસેદનો તેજ પુત્ર,
ગયો સ્વર્ગ વાસ થયો ઘેર સુત્ર,
ન આવ્યો હશે જ્યાહરે તેહ હયાતી,
થશે મારી સાથ કોઈ શુજાતી. ૩
વતે ગઈ લાસ તેની તમશાણ,
ઘણા જન શ્રીમંત તે વાર જાણ;
હજારો મુસલમાન તેની પછાડી
કરે કીકિઆરી ઘણી તાળી પાડી. ૪

બચાવવાંને સારૂ પલટણની ગોઠવણ.

દોહરો.

પાપબુની તે લોકસમી, આમઠિ સલતણ સાર;
નાકાં બાંધીને રહે, આ રીતે નિર્ધાર. ૧
મરીન જે ભરાસીઆન, તેતો પોતાની તબાવ,
પહેલે માશિરબાર કરે, સમુદરની* પાળ. ૨
ચોથી રીતસીકેસાઈકેર, તિરીસી આરીસન ગાર્ડ,
ભયંકર નજરે પડે, ઊપરી હરતે રવાડ. ૩

---

* સમુદરની

ક્વીન રીજમીંટને શું થયું, કોલાબેથી સાર;
ચર્નિરોડ સ્ટેશન સુધી, રોકી જે નિર્ધાર. ૪
લશ્કર બીજું જોઇએ, છે તેની ગોઠવણ;
ટ્રેન મારફત આવશે, મુખ બોલે હણ હણ. ૫

નારાચ છંદ.

તોપો બંને સાથ રીજમીંટ કોલાબે તઆર છે;
દારૂ ગોળાએ સાથ તેનો પેરલો શણગાર છે. ૧
સરસ યુકિત સારી કીધી સરકારે આચાર જે.
રહે પોતીકા કામમાં, તર્વાર પર નીધાર જે. ૨
આ બંધોબસ્તથી થયું, ખુશી ખરે જન શેરનું;
બહાદુરી સરકારની છે કામ શમશેરનું. ૩
કોટ કોઇ પરદેશી નાસે આમ તેમ પારસી;
વાંદરાને મેમના જનને મને દરકાર શી. ૪
દેશી પલટણ એક આવી છે તે થાણાનો વળી,
અત્તરંતર ફોજશીતથી સભા ઠરી હળી મળી. ૫

ગવર્નર ઈનકૌંસીલની સભા અને વીચાર.

ઠુમરી.

રાગ. આજ બીરા મેરે મન બસ ગયોરે એ ચાલ.

સભા કૌંસીલ ઠરાવેરે. સભા.
ગવર્નર બાહાદુર ભલા. સભા.

સભા મહી શ્રીમંત સરદાર, ગવર્નર પ્રમુખ કંઇ સાર;
સોટરે કહયો જે વિચાર, સૌ મનમાં તે સમાવેરે. સભા. ૧
તાબુત સઘળાં બંધજ કરવાં, જે બાલ તેનાં હણવા;
સભા થઇ બરખાશ, સભાસદ મંન ધરાવેરે. સભા. ૨

ગરબી.

રાગ. જોયું જોયુંરે કાલા પુર શેર. વડોદરે.

ચાલ સુરતી.

આવી આવીરે પુનેથી એક, હય પર બેસીને;
રીજમીટ તે મુંબઇ શેહેર, સુખ પાવ દેશીને. ટેક.
ઘોડેસ્વાર જંત એક સોપરયા, ખરે તે હીંદુસ્થાનીરે;
કરમાં ધરેલ બંધુક ભારી, કેડે સહસ્ત્ર તાણી હય. આ. ૧
ટંકસાલ આગળ બે તોપો, રાખી રીજમીટને કામરે.
તરેહ તરેહનો કર્યો બંદેબસ્ત, શેહેર તણી ગલી ઠામ.

[illegible] હય. આ. ૨

સ્કુલ રહી દીન ચાર બંધ જો, ગવરનમેંટ કહેવાય રે;
દુકાન કોઇ કોઇ બંધ રહીતી, હાકીમ નજરે જોવાય.

હય. આ. ૩

ચાર હજાર લસ્કરની સંખ્યા, થઇ મુંબઇ મોઝાર રે;
બહાર થકી સઘળી તે આવી, નજરે જોઇ નિરધાર.

હય. આ. ૪

સઘળો બંદોબસ્ત થયો, તોપણ પણ યુકે ન ધારે;
મુસલમાનનું જબર હુલડ, બન્યો અન્ય કરી ધાય

હય. આ. ૫

વિલાયતથી પણ રીજમીટ આવી, એતાલીસમી તેહ રે;
ખબર થઇ દુનિયામાં સઘળે, જાણ્યું દી[illegible] આ જેહ.

હય. આ. ૬

મુસલમાનોએ કરી સભા એક, બંગલા માહીં સાર રે;
મહમદ અલી રોગીનો [illegible], શ્રીમંત તે સરદાર.

હય. આ. ૭

સભાસદો મહીં જે જે નર છે, તેમાં કોઇ સંઘરહરથી;
ભાવ શુભે તેણે લેઇ કીધો, સર જમસેદજી ધર્મહસ્ત.

હય. આ. ૮

બીગ પારસી થઇ મુસલમાન, સલાહ કરવા કાજ રે;
સર જમસેદજીએ જવાબ આપ્યો ફીતુર કરે જન સાજ.

હય. આ. ૯

પારસીએ નહ ઉઠાયુ ફીતુર, માટે નહીં મુજ કામરે;
સલાહ કરી સઊ મુસલમાન થઈ, ત્યારે કરયો હામ.
હય. આ. ૧૦

સભા મેલવવા આ એક જનને, સોંપ્યુ તે હુંશીઆરરે;
આનરએબલ નારણ વાસુદેવ, કબુલ કરે આવાર.
હય. આ, ૧૧

મુસલમાન આગેવાન થઇને, સભા બનાવી આ તવરે;
અહમદખાનાં બંમઝામો, આ તવ ખુશી થઇ.
હય. આ. ૧૨

મુસલમાનોની મળેલી સભામાં

થએલો વીચાર.

કુંડળીઓ.

નારાયણ વાસૂદેવ, આનરએબલ તેહ;
હાજર બંને એ થયા, ડાકટર બ્લાની જેહ;
ડાકટર બ્લાની જેહ, સભાસદને સુખવદીઆ;
તમો થશો તઈયાર, પારસી નહીં જન બસીઆ;
કરે પારશી શભા, તમે નહી આવો સાર;

ત્યારે સુધી થાય, સભાસદના બેસનાર. ૧

૨

મીસ્તર ખરદાસ કહે, માનું છુ ઉપકાર,
આનરેબલનો વળી, કાઉન્સેલ કહું ચેર;
કાઉન્સેલ કહું ચાર, મુરખને રે સમજાવો;
કરે નહી ફીતુર, શિષ્ય તેવીજ બણાવો;
ધર્મ લહી મન માંહ, લખીયું છે શુ સાસ્તર,
વાહ વાહરે તને, ભલા બહાર દીન મીસ્તર. ૨

સરકારી બંદોબસ્ત.

દોહરો.

સો મનીને આસોમાં, ધોડેસ્વાર પલટણ;
સંખ્યા તે શત ચારની, હય બોલે છ હણ હણ. ૧

રાગ રામગ્રી.

ભુલી ભમેછે ભામની, નેશર નાયની નાર. એ ચાલ.
સરસ કરી જુગતી અહીં, જોજો મુંબઇ શહેર;

સખશાને મન થાયછે, મનમાં આવ્યુંી પેર. શર. ટેક.
નામદાર રાણીના નામની, ઢીંઢમીટ જે કહેવાય;
અઢીર્ષાથમી સીપાઇનો, નજ્જર આ ગોતાય.
સર. દે. સ. ૧

ફરવા તેને હથીઆર મુંક, ત્રણ કીધુંછે શેહેર.
એ પીન બીજુ શું થયું, જોયું એણી તે પેર.
સ. દે. સ. મ. ૨

ગામઠી પલટણ જાણું પર્યાસતી, કાઢ્યું રાખી બજાર;
આઠમી જે પલટણને, મજ ગામ નિરધાર.
સ. દે. સ. મ. ૩

પુનાની ઘોડેસ્વારને, માર્યું સરતનાપર.
બંને બીજા બાગજ કરી, રાખી ભોંયખ્ખાપર.
સ. દે. સ. મ. ૪

કોટમાં બીજા ભાગને, સોંપ કર, શસ્ત્ર સાર.
ફરતા રાખ્યા માજીસટરેટને શેહેર માંહી બજાર.
સ. દે. સ. મ. ૫

ફીતુર જે જન આહીં કરે, ત્યારે (તે) વાપરે શસ્ત્ર,
હુકમ સઘળો સ્વાધિન, ધરયો માજીસ્ટ્રેટ. સ. દે. સ. મ. ૬
વળી રાતના આઠ કલ્લાકથી, બીજે દીન છકલાક,
કાનસ્ટેબલ લસકરને હુકમ રેવા તૈઆર. સ. દે. સ. મ. ૭
યુરોપીઅન લસ્કરની એક ટુંકડી સાર,
બંને તો તેના સ્વાધીન, હલ્લેનંટ બેધમ સાથ.

સ. દે. લ. મ. ૮

ઝાંપખાના તે આગળ, જાઈ ઉભી હતી જ,
ચારે બાજુ આ રીતે બંધોબસ્ત કીધો જ. સ. દે. લ. મ. ૯

રાત દીવસ પહેરા ફરે, પોલીસવાર પલટણ,
તાબુત રીતે જ્યાંહાં સુધી, ત્યાં સુધી બંદોબસ્ત.

સ. દે. લ. મ. ૧૦

હોલે તાબુત બંધ કર્યા સાંભળીયું.

ગરબી.

રાગ: બોલો ને બાલા મારા સ્વામી બોલો એ ચાલ.

બંધ કરવા તાબુત હુકમ થયો બંધ કરવા તાબુત. ટેક
પંજા બનાવી જમ તાબુત. હુકમ. બં. ૧

સરકારી સારી ગોઠવણથી, જુમા મસીદ સુક્રવાર,

હુકમ. બં. ૨

જુમા મસીદમાં મોગલ, સનદ લીધી, બંદગી કરવા પાસ.

હુકમ. બં. ૩

બંદગી કરીને ચાલ્યા ગયા, તે લોકના ચિત તે સાર.

તો પણ ગેજટથી સાંભળ્યું મેં જે, કર્યો એવું તાબુત. ડુ.પ.પ
નિરભય નિસદીન આપ્યું સામી, પેગાંબરો મન માલ.

સોલાહે પડત વિશે.

દોહોરો.

બંધ કરયાં આ વર્ષમાં, સરકારે તાબુત;
રસ્તે ફર્વા શેહેરમાં, રહે જન સૌ સાબુત

ઊપેંદ્રવ્રજરા છંદ.

"સારી રીતે માનીએ આંહી તારો,
નારણ,* વાસુ, જગ માંહી સારો."
નાહીં હતો ત્યાંહી તેં પ્રેમ કીધો,
સર્કારથી જસ જસ કાંઇ લીધો. ૧
જે જે થયો મુંબઇ માંહી ફેર,
તે તેં મરાડી કરી સીધા સ્હેર;
કર્યાં પારસી મુસલ રસ્તો સીધા;
સર્કારથી ભારા જશ કાંઇ લીધા;
સભા મહીં ડાકટર[1] બન્યાની કાંઇ,

*નારણ વાસુદેવ, ૧ ડાકટર,

એની વખતસુધ ચતુરાઈ, [illegible]
ફરી ખાલીને જેમળ ખાસ આપીયુ,
[illegible] નથ નથ કાંઈ લીધા.
નિર્ભય આ દુનિઆ માંહીં એવા,
પશ્ચાધના [illegible] [illegible] [illegible];
થાઅ [illegible] માંહી [illegible],
સહોરયા નથ નથ કાંઈ લીધા. ૪

ભાગ પહેલો સમાપ્ત.

જાહેર ખબર

આ પુસ્તક નીચે લખેલી જગાએથી મળશે.

મુંબઈમાં કાળકાદેવીના રસ્તાપર દરેક ચોપડી વાળા
ની દુકાનેથી

તથા ભુલેશ્વર સ્કુલના માસ્તર નરભેરામ કા
શીરામ પાસેથી મળશે.

વલસાડમાં ત્યાંના તાલુકા સ્કુલમાં હેડમાસ્તર પાસેથી
મળશે.

નવસારીમાં ત્યાંના સરકારી નિશાળના માસ્તર પાસે
થી મળશે.

અમદાવાદમાં કવિશ્વર દલપતરામ ડાયાભાઈ, બુદ્ધી પ્ર
કાશના આ. સેક્રેટરી સાહેબની આફીશમાં
થી મળશે.

નરભેરામ કાસીરામ.